

บทที่ 4

วิจารณ์และสรุปผลการทดลอง

ผลของกรดอะมิโนต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคโคในระยะเวลาเพาะเลี้ยงที่ 2 ภายในจานทดลองตั้งแต่ 72 - 192 ชั่วโมงหลังการปฏิสนธิ (เป็นเวลา 120 ชั่วโมง)

จากการศึกษาความสำคัญของกรดอะมิโนจำพวกไม่จำเป็นต่อร่างกาย 11 ชนิด ได้แก่ อะลานีน, กรดอะสพาทิก, ไซตีน, กรดกลูตามิก, กลูตามีน, ไกลซีน, โพรลีน, ไซรีน, โซโรซีน, ไฮดรอกซีโพรลีน ต่อการเจริญเติบโตของเอ็มบริโอโคโคระยะที่ 1 ในจานทดลองในระยะเวลา 54 ชั่วโมง (หรือ 18-72 ชั่วโมง) หลังการปฏิสนธิ พบว่ากรด อะมิโนทั้ง 11 ชนิดในน้ำยา mHECM-3 ซึ่งเป็นน้ำยาเพาะเลี้ยงสำหรับเอ็มบริโอของแฮมสเตอร์ เจริญในจานทดลองจนถึงระยะบลาสโตซิสต์ที่ไม่มีโปรตีน เรียกว่า modified hamster embryo cultured medium-3 (mHECM-3 แสดงในตารางที่ 3.1) (Schini และ Bavister, 1988b) มีผลต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคโคในระยะที่ 1 อย่างชัดเจน เอ็มบริโอจำนวน 938 เอ็มบริโอ ในชุดแรก และ 347 เอ็มบริโอ ในชุดที่ 2 เจริญถึงระยะ ≥ 7 -เซลล์ ได้เป็นจำนวนมาก(มี 54.90% และ 46.97% ตามลำดับ) เนื่องจากการเจริญของเอ็มบริโอโคโคนอกร่างกายขึ้นกับน้ำยาเพาะเลี้ยง mHECM-3 ที่ประกอบด้วยเกลือแร่และไอออนและสารจำพวกอะมิโนหรือแหล่งไนโตรเจน ซึ่งจัดเป็นสารให้พลังงาน มีการตรวจพบกรดอะมิโนในปริมาณสูงถึง 10 - 20 mM หรืออาจมากกว่านี้ในของเหลวภายในท่อทางเดินระบบสืบพันธุ์ และภายในไข่หรือภายในเอ็มบริโอ (Leese และคณะ, 1979; Schultz และคณะ, 1981; Miller และ Schultz, 1987; Kaye, 1986 และ Petters และคณะ, 1990) ภายในท่อนำไข่โคโคตรวจพบกรดอะมิโนมีจำนวน 20 ชนิด โดย 17 ชนิดพบในทุกระยะของวงรอบการสืบพันธุ์ แต่ไรโอซีน, เอสปาราจีน และกลูตามีน พบในบางระยะของวงรอบการสืบพันธุ์ (Cartson และคณะ, 1970; Loe และคณะ, 1970 และ Fahning และคณะ, 1967) จากผลการทดลองให้ผลสอดคล้องและสนับสนุนงานของ Gardner และ Lane (1993) ที่พบว่ากรดอะมิโน NEA และกลูตามีนมีส่วนช่วยส่งเสริมการแบ่งตัวของเอ็มบริโอของหนู (mouse) จากระยะ 1-เซลล์เจริญเป็นเอ็มบริโอระยะ > 8 -เซลล์ ได้เพิ่มขึ้นกลูตามีน และกรดอะมิโนเหล่านี้ยังเป็นแหล่งให้พลังงานเป็นส่วนใหญ่ในการเจริญและแบ่งตัวของเอ็มบริโอของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมเกือบทุกชนิด (Eagle, 1955; Zeelker และคณะ, 1984) เช่นการเจริญของเอ็มบริโอโคโคในระยะ 1-เซลล์ถึงระยะมอรูลา (Takahashi และ First, 1992)

จากการศึกษาผลของกรดอะมิโน 2 จำพวก (non-essential amino acids , essential amino acids) ต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคในระหว่างการเพาะเลี้ยง ที่ 2 ในน้ำยา mHECM-3 พบว่า เอ็มบริโอโคในกลุ่มที่เพาะเลี้ยงใน mHECM-3 + (NEA + EA) มีการเจริญถึงระยะ expanded blastocyst ได้ดีกว่ากลุ่มที่เพาะเลี้ยงใน mHECM-3 + NEA หรือ mHECM-3 + EA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานหลายฉบับที่ชี้ให้เห็นว่ากรดอะมิโนหลายชนิดที่ส่งเสริมการเจริญและการแบ่งเซลล์ของเอ็มบริโอเป็นกรดอะมิโนจำพวก essential amino acids (Gwatkin, 1966; Juurlink และ Fedorff, 1977) และมีรายงานของ Daniel และ Krishnan (1967) เสนอผลของกรดอะมิโนในน้ำยา Ham's F-10 ช่วยส่งเสริมการเจริญของเอ็มบริโอกระต่ายถึงระยะ expanded blastocyst ได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีกรดอะมิโน อาร์จินีน, ไลซีน, ฮิสติดีน, ทรีปโตเฟน, เมทไธโอนีน, ฟีนิลอะลานีน, ลูซีน, วารีน, โซโอซีน และไซรีน ทุกกรดอะมิโนจัดเป็น non-essential amino acids ยกเว้น ไซรีนซึ่งเป็น essential amino acids ต่อมายังพบว่ากรดอะมิโนสามารถกระตุ้นการเจริญของไข่ในงานทดลองและช่วยส่งเสริมอัตราการปฏิสนธิของไข่โคให้เพิ่มขึ้นและมีผลให้เอ็มบริโอโคเจริญถึงระยะบลาสโตซิสต์ (Takahashi และ First, 1992; Kim และคณะ, 1993) กรดอะมิโนจำพวก essential amino acids ได้แก่ ฮิสติดีน, เมทไธโอนีน, โซโอซีน, ทรีปโตเฟน, ไทโรซีน หรือ วารีน ในน้ำยาเพาะเลี้ยงมีผลกระตุ้นการเกิด hatching ของ blastocyst หนูเม้าส์เช่นเดียวกับกรดอะมิโนจำพวก non-essential amino acids (Spindle และ Pedersen, 1972)

มีรายงานของนักวิจัยหลายท่านพบว่า กรดอะมิโนทั้ง 20 ชนิด บางชนิดมีผลกระตุ้นและบางชนิดมีผลยับยั้งการเจริญของเอ็มบริโอ จากผลการศึกษาในเอ็มบริโอแฮมสเตอร์ พบว่ามีกรดอะมิโนที่ศึกษาให้ผลกระตุ้นการเจริญของเอ็มบริโอได้แก่ อะลานีน, โซโอซีน, กลูตามีน, กรดเอสพาดิก, ไซรีน, ฮิสติดีน, ไกลซีน, โปรลีน, กรดกลูตามิก, เมทไธโอนีน, ฟีนิลอะลานีน, และไอโซลูซีน แต่มีกรดอะมิโนบางตัวให้ผลยับยั้งการเจริญซึ่งขึ้นกับความเข้มข้นของกรดอะมิโนที่ใช้ในสัตว์ แต่ละชนิดมีไลทีอิน (ใช้ในความเข้มข้นที่สูง), ลูซีน, ไทโรซีน และ วารีน (Barnell และ Bavister, 1991; Bavister และ Arlotto, 1990; Bavister และคณะ, 1983 และ Carney และ Bavister, 1985) อาจเป็นสาเหตุของความแตกต่างของเอ็มบริโอในระยะ 8-เซลล์ และในระยะ 1-เซลล์ พบว่ามีความต่างกันของความไวในการรับรู้ ความทนทานต่อสิ่งแวดล้อมหรือความต้องการกรดอะมิโนที่แตกต่างกันต่อการเจริญของเอ็มบริโอ (Lan และ Gardner, 1994) หรือความแตกต่างของความเข้มข้นของกรดอะมิโนที่เหมาะสมต่อเอ็มบริโอ และพบว่าความเข้มข้นของกรดอะมิโนภายนอกเซลล์มีผลต่อระดับความเข้มข้นของกรดอะมิโนภายในเซลล์ ส่งผลให้มีระดับกรดอะมิโนเพิ่มสูงขึ้นแทนที่จะได้ประโยชน์จากกรดอะมิโนในด้านการเจริญของเอ็มบริโอ กลับส่งผลเป็นตัวควบคุมในกลไกย้อนกลับทำให้การใช้กรดอะมิโนภายในเซลล์ของเอ็มบริโอมีจำนวนลดลง (Patterson, 1972)

ความเข้มข้นของกรดอะมิโนในน้ำยาเพาะเลี้ยงมีผลต่อการผลิตและสะสมของแอมโมเนียม (NH_4^+) ซึ่งมีพิษต่อเอ็มบริโอ (Gardner และ Lane, 1993) แอมโมเนียมมีสมบัติเป็นด่างอ่อนมีผลให้ระดับ pH ในเอ็มบริโอ เปลี่ยนแปลงสูงขึ้น (Baltz และคณะ, 1990; 1991) ความเข้มข้นของกรดอะมิโนในน้ำยาเพาะเลี้ยงลดลงเป็นผลให้จำนวนของแอมโมเนียมจากกระบวนการเมตาบอลิซึมของเอ็มบริโอมีจำนวนเพิ่มขึ้น พบกรดอะมิโน 0.077 mM ในจานทดลองซึ่งสามารถผลิตแอมโมเนียมเพิ่มสูงขึ้นเป็น 3 เท่าเมื่อเทียบกับปริมาณแอมโมเนียมของเอ็มบริโอที่เจริญภายในร่างกาย (พบ 0.025 mM) เนื่องจากการสลายตัวของกรดอะมิโนโดยธรรมชาติในน้ำยาเพาะเลี้ยงที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส แอมโมเนียมในน้ำยาเพาะเลี้ยงมีผลต่อการเจริญของเอ็มบริโอในทุกทาง แอมโมเนียมสามารถลดความเข้มข้นของ α -ketoglutarate โดยเปลี่ยนเป็น glutamate ซึ่งมีผลต่อ TCA cycle โดยปริมาณ ATP จะลดลงภายในเซลล์ นอกจากนี้แอมโมเนียมสามารถกระตุ้น phosphofructokinase (Sugden และ Newsholme, 1975) ส่งผลต่อการทำงานของ glycolysis ได้สูงขึ้นซึ่งจะเป็นอันตรายต่อการแบ่งเซลล์ของเอ็มบริโอในระยะแรกและพบว่ากรดอะมิโนทั้งสองจำพวก (non-essential amino acids + essential amino acids ไม่รวมกลูตามีน) มีความสามารถสลายให้แอมโมเนียมได้ในปริมาณที่เท่ากัน (Sheshagire และ Bavister, 1991; Gardner และ Lane, 1993) จึงต้องมีการเปลี่ยนน้ำยาเพาะเลี้ยงใหม่ทุก ๆ 24 ชั่วโมง หรือให้กรดอะมิโนในความเข้มข้นที่ต่ำ (Gardner และ Lane, 1993) ดังนั้นการศึกษาผลของกรดอะมิโนต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคไคในระยะการเพาะเลี้ยงที่ 2 จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาให้ละเอียดต่อไปในภายหน้า

จากการทดลองครั้งนี้มุ่งหวังเพื่อที่จะศึกษาผลของกรดอะมิโนทั้ง 3 จำพวก มีผลกระตุ้นการเจริญของเอ็มบริโอโคไคในระยะการเพาะเลี้ยงที่ 2 ในน้ำยา mHECM-3 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองที่มีกรดอะมิโนทั้ง 2 จำพวก (NEA + EA) ให้ผลต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคไคที่สุด โดยเฉพาะในระยะ expanded blastocyst มีจำนวนสูงกว่าในกลุ่มทดลองที่มีกรดอะมิโนแต่ละจำพวก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่มีกรดอะมิโนในน้ำยาเพาะเลี้ยง mHECM-3 และ TCM-199 ซึ่งมีแค่ 10% BCS พบว่าในกลุ่มทดลองที่มีกรดอะมิโนอยู่ การเจริญของเอ็มบริโอโคไคมีค่าต่ำกว่า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผลการทดลองที่ต้องการทราบว่าในน้ำยาเพาะเลี้ยง mHECM-3 ซึ่งปรับปรุงมาจากน้ำยา Iyode's medium ให้ผลกระตุ้นการเจริญของเอ็มบริโอโคไคจนถึงระยะบลาสโตซิสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ให้ผลใกล้เคียงกับน้ำยาเพาะเลี้ยง TCM-199

ผลของกลูโคสและฟอสเฟตต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคโคในระยะเวลาเพาะเลี้ยงที่ 2 ภายในจานทดลองตั้งแต่ 72 - 192 ชั่วโมงหลังได้รับการปฏิสนธิ (เป็นเวลา 120 ชั่วโมง)

จากผลการศึกษากลูโคสในปริมาณความเข้มข้นต่าง ๆ ได้แก่ 0.2 mM, 2.0 mM และ 5.56 mM ในน้ำยาที่มีกรดอะมิโนสองจำพวก (NEA + EA) และมี 0.35 mM NaH_2PO_4 พบว่าในทุกระยะเอ็มบริโอโค กลูโคสและฟอสเฟตให้ผลส่งเสริมการเจริญยังไม่ชัดเจน มีรายงานของ Robl และคณะ (1991) พบว่ากลูโคสมีผลส่งเสริมการเจริญของเอ็มบริโอโคที่ระยะมอรูลาและระยะบลาสโตซิสต์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเมตาบอลิซึมของกลูโคส กับการกระตุ้นอินซูลินของเอ็มบริโอ ในการสังเคราะห์เอนไซม์ในจำนวนหนึ่ง หรือมากกว่าในไกลโคไลซิส ซึ่งพบในเอ็มบริโอของแกะ โค และของคน (Telford และคณะ, 1990) การเปลี่ยนแปลงเมตาบอลิซึมของกลูโคสในระหว่างการเจริญของเอ็มบริโอในระยะเวลาต่าง ๆ พบที่บริเวณ allosteric regulation ส่วนการทำงานของเอนไซม์จะมีผลต่อเมตาบอลิซึมของ กลูตามีนลดลงในระหว่างระยะ 4-เซลล์ และระยะ compact morula การลดลงของสารให้พลังงาน ATP ในเซลล์นำไปสู่การยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ phosphofructokinase ซึ่งทำให้กระบวนการไกลโคไลซิสหยุดการทำงาน (Brinster, 1965 b; Barbehem และคณะ, 1974 และ 1978)

กลูโคสที่มีความเข้มข้น 0.56 - 5.56 mM พบว่าไม่มีผลต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคโคในระยะ 1-เซลล์ ถึงระยะมอรูลา โดยเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่เติมกลูโคส เปอร์เซ็นต์เอ็มบริโอโคเจริญถึงระยะมอรูลาใกล้เคียงกับที่เคยมีรายงานว่าจำนวน 37% (Takahashi และ First, 1992) และยังพบว่าเอ็มบริโอโคระยะ 6- ถึง 16-เซลล์ มีระดับกลูโคสต่ำ แต่ช่วยส่งเสริมการเจริญของเอ็มบริโอโคหลังจากระยะมอรูลาถึงระยะบลาสโตซิสต์ ซึ่งระดับกลูโคสเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยผ่านกระบวนการไกลโคไลซิส (Javed และ Wright, 1991) และมีเมตาบอลิซึมสูงในระยะบลาสโตซิสต์ ซึ่งต้องการพลังงานสำหรับ ion pump (Rieger และคณะ, 1992) ส่วนฟอสเฟตที่ระดับความเข้มข้น 0.35 mM มีรายงานว่ามีส่วนกระตุ้นการเจริญของเอ็มบริโอโคโคให้เจริญถึง ระยะบลาสโตซิสต์เช่นกันจากรายงานของนักวิจัยพบว่า ในน้ำยาเพาะเลี้ยงที่มีกรดอะมิโนและฟอสเฟตอยู่ 0.35 mM (ไม่มีกลูโคส) มีผลส่งเสริมการเจริญของเอ็มบริโอโคตั้งแต่ระยะ 8-เซลล์ ระยะมอรูลาและระยะ บลาสโตซิสต์มีอัตราการเจริญ 40(56%) 31(44%) และ 17(24%) ตามลำดับ แต่ในความเข้มข้นของฟอสเฟตที่สูงกว่า 0.35 mM จะมีผลไปยับยั้งการเจริญของเอ็มบริโอโค (Jong และคณะ, 1993) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Pinyopummintr และ Bavister (1991) พบว่าในน้ำยาเพาะเลี้ยงที่มีฟอสเฟตไม่หยุดการเจริญของเอ็มบริโอโค แต่ทำให้เจริญถึงระยะ บลาสโตซิสต์ในความเข้มข้นที่

ในไกลโคไลซิส ได้แก่ glucokinase phosphofuctokinase และ glyceraldehyde-3-phosphate dihydrogenase ทำให้กระบวนการไกลโคไลซิสดำเนินได้เพิ่มขึ้น (Wu, 1965)

นอกจากนี้ยังพบความต้องการฟอสเฟตต่อการเจริญของเอ็มบริโอโค แตกต่างจากความต้องการของเอ็มบริโอแฮมสเตอร์ (Schini และ Bavister, 1988a) และเอ็มบริโอหนู แรท (Miyoshi และ Niwa, unpublished data) ซึ่งการเจริญของเอ็มบริโอแฮมสเตอร์และหนู (rat) ในระยะ 8-เซลล์จนถึงระยะ blastocyst จะถูกยับยั้งโดยฟอสเฟตได้อย่างสมบูรณ์ การเติมกลูโคสที่มีความเข้มข้น 2.78 - 5.56 mM ในน้ำยาเพาะเลี้ยง mTLP-PVA ที่มีฟอสเฟตและกรดอะมิโน (120 ชั่วโมงหลังผสม) สามารถส่งเสริมการเจริญของเอ็มบริโอโคให้เจริญถึงระยะ blastocyst ระยะ expanded blastocyst และระยะ hatched blastocyst ซึ่งมีอัตราการเจริญเป็น 17(20%), 28(32%) และ 20(23%) ตามลำดับ (Jong และคณะ, 1993)

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหวังเพื่อศึกษาผลของกลูโคสและฟอสเฟตต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคในระยะการเพาะเลี้ยงที่ 2 ในจานทดลองตั้งแต่ 72 - 192 ชั่วโมงหลังการปฏิสนธิ (เป็นเวลา 120 ชั่วโมง) พบว่าในน้ำยาเพาะเลี้ยงที่มีกรดอะมิโนในกลุ่มทดลองที่มีกลูโคสให้ผลการเจริญของ เอ็มบริโอโคไม่มีความแตกต่างจากเอ็มบริโอโคที่เจริญในน้ำยาเพาะเลี้ยง mHECM-3 ที่มี 10% BCS และน้ำยา TCM-199 ที่มี 10%BCS มีอัตราการเจริญของเอ็มบริโอโคใกล้เคียงกัน (จากตารางที่ 3.4) ในน้ำยาเพาะเลี้ยง mHECM-3 ที่มี 10% BCS เป็นน้ำยาเพาะเลี้ยงที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงเอ็มบริโอโคให้เจริญถึงระยะ blastocyst ได้อย่างดี ส่วนผลของกลูโคสและฟอสเฟตที่มีต่อการเจริญของ เอ็มบริโอโค ผลที่ได้จากการทดลองนี้ยังไม่ชัดเจนเนื่องจากจำนวนเอ็มบริโอไม่มากพอ ดังนั้นการศึกษาผลของกลูโคสและฟอสเฟตต่อการเจริญของเอ็มบริโอโคในระยะการเพาะเลี้ยงที่ 2 ควรทดลองเพิ่มมากขึ้นและเพิ่มจำนวนของเอ็มบริโอในการทดลองเพื่อให้เห็นผลความแตกต่างในแต่ละกลุ่มการทดลองชัดเจนขึ้น และเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาให้ละเอียดต่อไปภายหน้า

การกำหนดเพศเอ็มบริโอของโคที่ได้จากการปฏิสนธิ นอกวางกายด้วยพอลิ เมอเรสเซนรี แอ็กชันเทคนิค

จากผลการตรวจวิเคราะห์เพศในคนเพื่อชี้ให้เห็นความจำเพาะของไพรเมอร์ต่อเอ็มบริโอโค จะเห็นว่า DNA ในส่วนของ zfy ของคนไม่มีการเพิ่มจำนวน เมื่อใช้ไพรเมอร์ทั้งสองชนิด คือ 5', combined zfx, zfy และ 3', combined zfx, zfy (bracket primers) และ allele-specific primers

ทั้งสองคู่ ซึ่งอาจไปมีผลต่อการปนเปื้อนในบริเวณยีน zfx-specific primers หรือไพรเมอร์นี้ไม่สามารถเข้าจับกับตำแหน่งของยีน zfy ได้ เมื่อทำการตรวจสอบขนาดผลิตภัณฑ์โดยวิธี agarose gel electrophoresis จึงไม่พบแถบ DNA ที่ 179 base pair แสดงว่าไพรเมอร์ที่นำมาใช้วิเคราะห์ครั้งนี้มีความจำเพาะต่อสาย DNA ต้นแบบของเอ็มบริโอโค

จากตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์ทาง PCR เพื่อทดสอบความแม่นยำและความแน่นอนของเทคนิค โดยใช้ DNA ของโกเพศผู้และเพศเมีย ที่สกัดได้จากเซลล์เม็ดเลือดขาว ผลการวิเคราะห์ขนาด base pair ของผลิตภัณฑ์ PCR พบว่า มีความแม่นยำและแน่นอนถึง 100%

เมื่อทำการตรวจวิเคราะห์เพศเอ็มบริโอจำนวน 50 ตัว พบว่ามีผลการตรวจเพศที่แน่นอนสูง (เกือบเป็น 100 %) และมีเอ็มบริโอเพียง 2% ที่ตรวจไม่พบผลิตภัณฑ์ PCR ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนบลาสโตเมอร์ 3 เซลล์ของ DNA เพียง 3 จุดที่ถูกจำลอง เพื่อเพิ่มจำนวน DNA ครั้งแรก และมีปริมาณ DNA น้อยมากในการวิเคราะห์ ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ PCR จำนวนน้อยมาก ไม่เพียงพอต่อการตรวจหาขนาดของผลิตภัณฑ์ หรือบลาสโตเมอร์ที่ได้จากการทำ biopsy อาจหายไปภายหลังจากการเก็บบลาสโตเมอร์ เพื่อวิเคราะห์ทาง PCR หรืออาจเกิดจากการหักเหของการวิเคราะห์ทาง PCR หรือเกิดจากการปนเปื้อนของ DNA ในน้ำยาเพาะเลี้ยง หรือนักวิจัยในระหว่างการทำ biopsy ของเอ็มบริโอ

การตรวจวิเคราะห์เพศเอ็มบริโอโคด้วย PCR เป็นเทคนิคที่สำคัญ มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์เพศสูง และให้ผลการวิเคราะห์รวดเร็ว (ภายในเวลา 2 วัน) จัดเป็นเทคนิคที่มีประโยชน์และสะดวกในการตรวจสอบเพศในเอ็มบริโอโคและรวมถึงสัตว์ชนิดอื่น ๆ เทคนิคนี้อาจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการขยายพันธุ์ และพัฒนาสายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจได้ในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย